

ЛІТЕРАТУРА

1. Куті К.Ю., Єсипенко Н.Г. Поняттєвий складник концепту rain. Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія. 2020. Вип. 822. С. 13–23. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2020_822_4 (дата звернення: 07.10.2024)
2. DUDEN. Deutsches Universalwörterbuch. DUDENVERLAG. S. 900
3. DWDS. Der deutsche Wortschatz.
URL: <https://www.dwds.de/wb/Krieg?o=krieg> (дата звернення: 08.10.2024)
4. PONS. Wörterbuch.
URL: <https://de.pons.com/%C3%BCbersetzung-2/deutsche-rechtschreibung/krieg> (дата звернення: 08.10.2024)
5. Wahrig Gerhard. Deutsches Wörterbuch. Bertelsmann Lexikon Institut. S. 792

Мельничук О.Я.

*здобувач другого рівня вищої освіти,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Бондарчук О.Ю.*

ПОНЯТТЄВИЙ СКЛАДНИК ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ “AKADEMIKER” У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Актуальність дослідження лінгвокультурного типу “Akademiker”, полягає у визначенні ролі, яку цей образ відіграє в культурі німецькомовного світу. Давні традиції впливу на розвиток освіти, науки, а також суспільства в цілому світі мали багато німецьких, австрійських та швейцарських академіків. Лінгвокультурний аналіз дозволяє детальніше зрозуміти, як відображається в мові культурне ставлення до інтелектуальної діяльності, освіти, соціальної відповідальності та наукових досліджень. Сьогодні все більшого значення набувають освіта та наукові знання, тому вивчення мови вчених стає все більш актуальним для розуміння культурної ідентичності та соціальної ролі інтелектуалів.

Метою нашого дослідження є аналіз поняттєвого складника лінгвокультурного типу “Akademiker” у німецькомовному дискурсі. Наше дослідження ґрунтується на словниках: тлумачні словники Duden, Brockhaus; спеціалізований словник з лінгвокультурології Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache.

Термін “лінгвокультурний типаж” фокусується на вивченні типажів як об’єктів лінгвістичних і культурологічних досліджень, але його тлумачення виходить за межі наукової парадигми лінгвістики та культурології.

Мовні та культурні концепти перебувають у свідомості індивідів і груп [4, с. 75]. Саме у свідомості відбувається взаємодія мови і культури, а тому лінгвокультурологічні дослідження є водночас когнітивними дослідженнями [3, с. 117]. Концепти є осередком культури в ментальному світі людини: “Концепти – це ніби маса культури в людській свідомості, те, що дозволяє культурі входити в ментальний світ людини. А з іншого боку, концепт – це те, через що людина входить у культуру і, в деяких випадках, впливає на культуру” [1, с. 40].

Зміст лінгвокультурних концептів складається з трьох елементів: поняттєвого, образного і ціннісного [3, с. 109]. Поняттєві елементи концепту включають мовну фіксацію, позначення, опис, структуру ознак, дефініцію та співвіднесеність ознак концепту з певним поняттям. Образний елемент концепту включає такі ознаки, як зорові, слухові, тактильні, смакові тощо, тобто ознаки, що мають відношення до практичного пізнання. Ціннісний елемент концепту формують цінності, які лежать в основі концепту в мовній свідомості. Оскільки концепти є одиницями культури, їхнім центром завжди є ціннісність [3, с. 129]. Саме наявність ціннісного елементу відрізняє культурні концепти від інших ментальних одиниць, якими оперує сучасна наука, таких як когнітивні концепти, фрейми, скрипти, архетипи, гештальти, меми та понятійні категорії [3, с. 128]. Сукупність концептів, проаналізованих з точки зору цінностей, формує світову систему цінностей.

Поняттєвий складник має на меті зобразити, як німецька мова відображає основні категорії ключового слова “Akademiker”, такі як освіта, дослідження, етичні норми та соціальний статус.

Етимологія слова “Akademiker” давня і пов’язана з розвитком філософської думки та освітніх традицій у Європі. Етимологія слова “академія” (яке лежить в основі слова “академік”) – латинське “academia”, що походить від давньогрецького “*Ἀκαδημία*” (*Akadēmía*). Назва походить від саду легендарного героя Академа, який заснував знамениту філософську школу Платона в Афінах. Пізніше латинське слово “академія” стало означати навчальний або науковий заклад [4, с. 70].

Прикладом слів-корелятивів німецької та української з розбіжністю у всіх значеннях можна вважати академік – “*der Akademiker*”. Українське слово означає “дійсний член академії”. Німецький варіант перекладається як “людина з вищою освітою”. Це похідне слово від латинського *akademia* – “навчальний заклад”. Те саме походження має і німецьке запозичення. Першоджерелом же є грецька *akademia*, утворена від імені власного Академ. Академіями у Стародавній Греції називали навчальні та наукові заклади, а академіками – викладачів. Очевидно, на етапі паралельного запозичення і відбулися розбіжності, хоча у значеннях обох слів є компонент співвіднесеності з вищим навчальним закладом.

У німецькому та українському науковому дискурсах наголос на гендері не призводить до втрати семантичної ясності чи двозначності речення. У науковому дискурсі можна простежити засоби словотворення на позначення чоловіків і жінок за родом діяльності, статусом і професією.

У німецькій мові слово “Akademiker” використовується для позначення академічно освічених людей і тих, хто працює у сфері досліджень та освіти. Цей термін є результатом тривалої традиції підкреслювати важливість наукових знань і культурного розвитку [3, с. 65].

У сучасному німецькомовному дискурсі термін “Akademiker” має кілька значень, які варіюються залежно від контексту: “освідчений” – стосується людини, котра навчалась в університеті або іншій академічній установі; “академік” – людина, котра займається науковими дослідженнями (наприклад:

проводить дослідження, пише наукові роботи на різні тематики, бере участь в конференціях) [5]; “інтелектуал” – людина, котра володіє глибокими знаннями. Такі люди здатні до критичного мислення, аналітичного сприйняття інформації та соціальної відповідальності [5].

В українській мові існує кілька еквівалентів для “*Akademiker*”, залежно від контексту, в якому він вживається: “академік” – використовується в Україні для позначення науковців та інших подібних наукових установ; “науковець” – людина, котра займається науковими дослідженнями, викладанням або науковою діяльністю; “освічена людина” – людина, котра інтелектуально розвинена, займається різними дослідженнями або викладацькою діяльністю [1, с. 79].

Термін “*Akademiker*” має ширше значення в німецькому дискурсі, ніж українське слово “академік”, тому важливо враховувати контекст при перекладі або використанні цього терміну. У німецькій мові термін “*Akademiker*” не відповідає українському перекладу (в українській – випусник ВНЗ, особа з вищою освітою, художник) [2, с. 132].

Етимологія “*Akademiker*” має глибоке коріння, що сягає давньогрецької та латинської мов, і в сучасному німецькому дискурсі позначає людей з академічною освітою та тих, хто працює в галузі науки та освіти. Поняття охоплює широкий спектр значень, від науковців до інтелектуалів, і посідає важливе місце в академічному та культурному житті німецькомовного світу. В українській мові воно еквівалентне “академік”, “науковець” або “освічена людина”, залежно від контексту [3, с. 64].

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ: ВЦ “Академія”, 2000. 368 с.
2. Кійко С.В. До семантичної структури українсько-німецьких міжмовних омонімів. Актуальні проблеми германської філології в Україні та Болонський процес: Тези II Міжнародної наукової конференції. Чернівці: Книги-XXI, 2007. С. 132–136.
3. Літвінова В.В. Порівняльна лексикологія німецької та української мов. 3-є вид. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. С. 63–68.
4. Триндяк І.М. “Хибні друзі перекладача” в текстах газетно-публіцистичного стилю. Закарпатські філологічні студії. 2019. Вип. 9. Т. 2. С. 69–74.
5. Brockhaus 'Konversationslexikon. Autorenkollektiv, FA Brockhaus in Leipzig, Berlin und Wien, 14. Auflage, 1894-1896 URL: <https://www.retrobibliothek.de/retrobib/stoebern.html?werkid=100150> (дата звернення: 16.10.2024).
6. Das digitale Wörterbuch der deutschen Sprache des 20. URL: <https://www.dwds.de/> (дата звернення: 16.10.2024).
7. Duden. Sinn und sachverwandte Wörter und Wendungen. Wörterbuch der treffenden Ausdrücke/bearbeitet von W.Müller. Mannheim (Wien) Ztrich: Bibliographisches Institut, 1972. Bd. 8. 797 S.
8. Merkel A. Wir brauchen Ingenieure und technische Akademiker. 04.10.2008. URL: http://www.bundestkanzlerin.de/nn_707282/Content/DE/Podcast/2008/2008-10-04-Video-PodcastWirbrauchenIngenieureundtechnischeAkademiker/2008-10-04-video-podcast.html. Дата звернення: 05.10.2024.